

BAŞLANGIC

Hər şey mənim səyahətə çıxmağımla başladı. Şənbə günü çantamı çiynimə atıb evdən çıxdım. Heç kimə heç nə demədən, telefonumu da evdə qoyub getdim. Bayır qapısını yavaşca ördüm ki, heç kəs oyanmasın. Sonra pilləkənləri enib həyətdən çıxdım. Özümü bu qədər həyəcanlı hiss etməmişdim. Çantamda qələm, dəftər, diş fırçası, köynək, bir də fotoaparat vardı. Mənə başqa heç nə lazım deyildi. Həyatımda ilk dəfə olaraq gedirdim. Doğrudan gedirdim. Hiss eləyirdim ki, hər bir addım azaddır, hər bir döngə doğmadır. İlk dəfə idi ki, düşünmədən, haraya gedəcəyimi bilmədən gedirdim. Onda doğrudan da hər küçə sənin yolunun bir hissəsi ola bilir. Bəlkə düz getdim, bəlkə yarı yolda sağa döndüm, bəlkə avtobusa mindim, bəlkə hansısa uşağın velosipedini əlindən alıb sürdüm. Mən sadəcə getmək istəyirdim.

Yəqin ki, filmlərə baxırsınız. Biz hamımız elə filmləri xoşlayırıq ki, orada hadisələr çox təhlükəli, inanılmaz olsun. Həmişə gözlənilməz sonluqları sevirik. Amma hərdən elə filmə baxırsan ki, lap ətin tökülür – süjet xə-

ti çox zəif, aktyorlar sadə və filmin ilk on dəqiqəsində başa düşürsən ki, sonluq necə olacaq. Elə filmlərə baxa bilmirəm. Yarisında məni yuxu tutur. Həyata da marağım buna görə öldü. Bir gün başa düşdüm ki, öz həyatımı film kimi çəksəytilər yarisında yuxuya gedərdim. Ya da söndürüb deyərdim ki, bu Hollivud da hər zibil ssenariyə film çəkir. Son 3 ildə hər şeyə həvəsim öldü. Əvvəlcə işdən bezdim. Qəzetə məqalələr yazırdım – siyasi, mədəni, ictimai, yəni, nə oldu. Amma hamısında da eyni şey idi əslində. Filan nazir filan ölkənin filan nazirləri ilə görüş keçirib. Ay Pentaqon belə gəldi, BMT belə getdi. Ay filan deputat belə dedi, təzə çıxan müğənni belə yadda qaldı. Ya da bilirsinizmi, Avstraliyada kenqurilərin müəyyən bir növü var ki, onlar elə deyil, başqa cürdü. Ya da yeni tikililər şəhərin arxitekturasını ciddi surətdə pozur... Belə-belə gic-gic, lazımsız şeylər yazırdım. Həyat tərzimi dəyişmək istəyirdim. Görürdüm ki, axına düşmüşəm. Hamı axına düşüb. İş-ev, ev-iş, iş-ev. Nə qədər olar? Həyatımız hər gün qısalar. Hər ürək döyüntüsü ölümə doğru atılan addımın səsidir. Hərdən işimlə bağlı arxivlərdə müxtəlif insanların bioqrafiyalarını oxumalı olurdu. 70 il yaşamış Filankəs Filankəslinin bioqrafiyası cəmi 2 səhifə. Demə, 70 illik həyatdan ikicə səhifə qalır. Əvvəllər buna çox fikir vermirdim. Həyatın qanunları həyatın qanunlarıdır. Həyat belə qurulub. Hamı necə yaşayırsa, sən də elə yaşa. Həyatın nizamını poza bilmərik ki? Həyat, həyat ... həyat qanunu... o dəqiqə beynimə bu fikirlər gəlirdi. Sizdə də yəqin elə olur. Hər şeydən bezən kimi deyirsiniz ki, həyat belədir də. Mən də sizin

kimi. Biz nə qədər fərqli olsaq da, əslində hamımız eyniyik. Həyat bizi istədiyi kimi dəyişir.

O gün kiçik bir qızla danışmışdım. 5 yaşı olardı. Söhbət əsnasında ona sual verdim ki, “Böyüyəndə nə olmaq istəyirsən?”. Dedi: “Bankir”. Yerimdə donub qaldım. Soruşdum ki, niyə bankir olmaq istəyirsən? Bankir nə iş görür ki? Balaca qızcığaz gülümsəyib cavab verdi: “Bankir pul sayır daa... Mən də bankir olacam”.

Məncə əlavə söz deməyə dəyməz. Biz uşaq vaxtı kosmonavt, həkim olmaq istəyirdik. Bizim vaxtımızda heç bir uşaq bankir, ya da pulsayan olmaq istəmirdi. Görəsən, 5 il sonra uşaqlar nə deyəcək? Yəqin onda da Birləşmiş Millətlər Təşkilatında sədr müavini olmaq istəyəcəklər. Həyatımda hər şey zibil kimi gedirdi. Amma A ilə tanışlığım mənim bütün dünyamı dəyişdi. Həmin günü mən həyatımın dönüş nöqtəsi adlandırıram. Çünki həmin gün mən doğuldum. Yenidən... Bəlkə də elə ilk dəfə.

Bir gün bir turist Afrikaya gəlir. Görür, yerli qəbilədən birisi fildən enib onun boğazındakı ipi kiçik bir dirəyə bağlayır. Turist yanındakı tərcüməçidən soruşur:

– Nəyə görə fili dirəyə bağladı ki? Fil həmin dirək-dən 10 dəfə böyükdür. Bircə dəfə dartsa dirəyi kökündən çıxara bilər. Dirək məndən də kiçikdir, elə mən də onu qoparardım.

Tərcüməçi özü də təəccüblənir. O da dirəyin nə qədər nazik və davamsız olduğunu görüb bunu qəbilə adamından soruşur. Qəbilə adamı yaxınlaşıb fili sığallayır, sonra isə deyir:

– Bu fil balaca olanda mən onu bu dirəyə bağlayırdım. Balaca olanda, o illərlə bu dirəyi dartıb yerindən

qoparmağa çalışırdı. Amma o vaxtlar çox balaca idi, dirəyi qoparmaya gücü çatmırdı. İndi güclüdür, bircə dəfə dartsa dirəyi yerindən qopara bilər. Amma o, taleyilə çoxdan barışıb. Artıq inanıb ki, bu dirəyi qoparmaq olmur. Mən də onu rahatca bağlayıb gedə bilirəm.

Bizi artıq uşaqlıqdan əhilləşdiriblər. Bala, sən əvvəlcə məktəbdə oxumalısan, sonra universitetdə. Universiteti bitirən kimi əsgərliyə gedəcəksən. Qayıdanda işləməyə başlayacaqsan. O illər yəqin ki, nişanlanacaqsan. Bir az imkan tapan kimi evlənəcəksən. İlk iki ildə uşağınız olacaq. Sonra uşaq böyüyəcək. Onu məktəbə qoyacaqsınız. Sonra uşaqlarınız evlənəcək, sən nəvənlə oynayaçaqsan. Qocalanda da ki, vərəmdən, şəkərdən bir xəstəlik tapıb öləcəksən. Bu, etalondur. Həyat standartı. Hər şey bu cür olmalıdır. Bu, bizim bağlandığımız dirəkdir. Mən də bu dirəyi qırmaq qərarına gəldim. Həyətdən çıxan kimi dedim ki, düz gedəcəm. Nə qədər gedə bilsəm, gedəcəm. Nə xəritəm vardı, nə də başqa bir şey. Sadəcə düz. Nağıllardakı kimi. Dərələr-təpələr hündür-hündür binalara çevrilmişdi. Ağ atımı hərdən taksi, hərdən avtobus əvəz edirdi. Qılıncım hesabında 1000 dollar olan kredit kartım idi. Mənim haqqımda dillərdə gəzəcək dastanları isə çantamdakı gündəliyimə özüm yazırdım. İçimdə dəhşətli bir həvəs oyanmışdı. Mən ilk dəfə öz taleyimlə görüşə gedirdim. Yolda müxtəlif insanlar görürdüm. Onlar danışmağa o qədər də meyilli deyildilər. Avtobusda oturan kişidən soruşanda “Necəsiz?” çox təəccübləndi. Heç səsini də çıxarmayıb başını yellədi. Elə bildi ki, sərxoşam. Mən bir də soruşdum: “Necəsi-

niz?”. Yenə cavab vermədi. “Hə, hə cavab vermirsiniz...”, – dedim. Ona bir lətifə danışdım. “İki mavi avtobusda oturur. Biri o birinə deyir ki, “gəl sevişək”, o da deyir ki, “ayıbdı, qabaqda adamlar oturub”. Birinci mavi əl çəkmir ki, “nə olsun adamlar oturub ee, onlar bizə fikir vermir, heç eşitmirlər də.. İnanmırsan bax...” Mavi avtobusdakılara üzünü tutub: “Ey, kim deyər saat neçədir?”– deyər soruşur. Heç kəsdən səs çıxmır. Onda mavilər işə başlayırlar. Bir müddət sonra qabaqda oturan qoca bir kişinin ürəkəğrısı tutur. Ürəyini tutub əsməyə başlayır. Sürücü narahat olur:

- Ay baba, nə olub?
- Pristupdu. Ürəyim tutub.
- Dərmanın yoxdu?
- Yox bala, yoxdu.
- Bəs niyə içəridəkilərdən soruşmursan? Bəlkə kim-dəsə validol var?

– Eh, soruşmaq olur ki? Bayaq biri saati soruşdu, onu arxada bilirsən neylədilər?” Ha, ha, ha ha ...

Amma kişi gülmədi. Bilmirəm niyə insanlar bu qədər soyuq olub.

Yavaş-yavaş şəhər mərkəzindən uzaqlaşırıdım. Gecələri gah kiçik otellərdə, gah bağlardakı skamyalarda yatırıdım. Yəqin evdəkilər məni axtarırdılar. Mənsə geri qayıtmaq istəmirdim. Nə həmişə deyindən valideynlərimin yanına, nə həyasız sevgilimin yanına, nə də ki, cındır redaksiyama.

Tək gəzmək doğrudan da əla şeydir. Ən adi yemək yeməyi misal çəkim. Dostlarımla, ya da sevgilimlə ye-

mək yeyəndə gerek bahalı bir yerdə oturaydım. Amma indi harda gəldi dönərdən, pəraşkidən yeyirdim, pulum da özümə qalırdı. Yemək də ki, həmin yemək. Hərdən yeməyin yeyilməkdən əvvəlki görünüşünə yox, yeyilib ifraz olunandan sonrakı görünüşünə baxın. Onda görə bilərsiniz ki, yeməklər eynidir. Hər halda bunu sonradan görürük. Heç vaxt ifrazata baxıb bozbaşı pitidən seçə bilməzsən. Elə isə fərqləndirmək nəyə lazım? Bütün bu səyahətimin birçə məqsədi vardı. Özümə uyğun həyat tapmaq! Bilirsiniz, həyat paltar kimidir. Əvvəlcə biz dükanda ən öndə olan paltarı görürük. Təsəvvür edin ki, hamı dükana girir və birinci qarşısına çıxan paltarı alır. Belə olmur axı? Gerek özünə uyğununu seçəsən. Həyat dükanında da birinci paltar “Məktəb-İş-Ailə”-dir.

Deyə bilərsiniz ki, sizin həyatınız fərqlidir. Ola bilər siz “məktəb-iş-ailə” paltarının bir rəngini geyinirsiniz, qonşunuz başqa rəngini, ya da ki, başqa ölçüsünü. Amma tərz etibarilə eyni modeldir. Başqa modelləri isə gerek axtarasan. Məsələn, Tibet monaxları tamam başqa tərzdə yaşayırlar. Ya da ki, fahişələr. Bu da bir tərz cinayət-karlıqdır. Başqa bir tərz – Hollivud ulduzları. Ya da həyatlarını orduya həsr edən paqonlu adamlar. Mən də öz həyatımın mənasını axtarmaq istəyirdim. Yoxsa axın məni də sizin kimi sıradan birinə, evinə yem daşıyan adi qarışqaya çevirəcəkdi. “Cırcırma və qarışqa” hekayəsini eşitmişiniz də. Bütün yayı cırcırma uçuşur, o çiçəkdən bu çiçəyə, sevinir, kef çəkir. Qarışqa isə evinə yem daşıyır. Cırcırma qarışqanı dolayır ki, bütün günü əziyyət çəkirsən. Qarışqa isə fikir vermir. Qış gələndə cırcırma ölür,

qarışqa isə daşdığı qidaları yeyir... Bilirsinizmi, bu hekayədə zooloji səhv var. Cırcırma bütün günü yem daşı saydı belə, yenə də qışda öləcəkdi. Çünki onun həyatı elə bir aylıqdır. Qarışqa isə yem daşımağına baxmayaraq yenə də qışda ölür. Bizə uşaq vaxtında qarışqanı misal çəkirdilər. Deyirdilər ki, siz də elə olun. Amma əslində cırcırma həyatını yaşadı, xoşbəxt olub, dünyanı görüb öldü. Qarışqa isə əziyyət çəkib, sürünüb öldü. Mən də buna baxıb öz seçimimi edirəm. Qarışqa olub sürünərək ölməkdənsə, qoy cırcırma olub uçaraq ölüm.

Bakının mərkəzi küçələri geridə qaldı. Mikrorayonlardan keçirdim. Hava isti idi. Ona görə əlavə paltara o qədər ehtiyac olmurdu. Köynəyim çirk olan kimi su tapırdım, yuyub çiyimdəcə qurudurdum. Şamaxinka tərəflər lap isti idi. Avtobusların istisi-tüstüsü, çayxanalar-dakı armudu stəkanlar, bağıra-bağıra nəsə deyən insana-bənzərlər, yayın cırhacırında yun paltarlı nənələrin yun paltarın üstündən bellərinə bağladıkları şal adamı lap bir təhər edirdi. Ordan avtobusa minib Şamaxıya gedəcəkdim. Arada bir-iki saatım vardı. Yaxında bir bina gördüm. Dedim, qalxım görüm bir saat harda qalıram. Çayxanada oturmaq istəmirdim. Binanın birinci mərtəbəsində qapını döydüm. İçəridən səs gəldi: “Kimdi?”. Dedim ki, adım Anardı, siz məni tanımırsız. Yenə səs gəldi: “Nə istəyirsiniz?” Cavab verdim: “Heç nə, elə-belə gəlmişəm”. Sizcə, qapını açdılar? Düzdü, açmadılar. Heç siz də açmazdınız. Heç mən də açmazdım. Bəlkə oğrudur? Bəlkə bizi öldürəcək? Amma həmin an ondan məzəli məşğuliyyət tapmamışdım. Bir-bir qapıları döyürdüm. Eyni suallar,